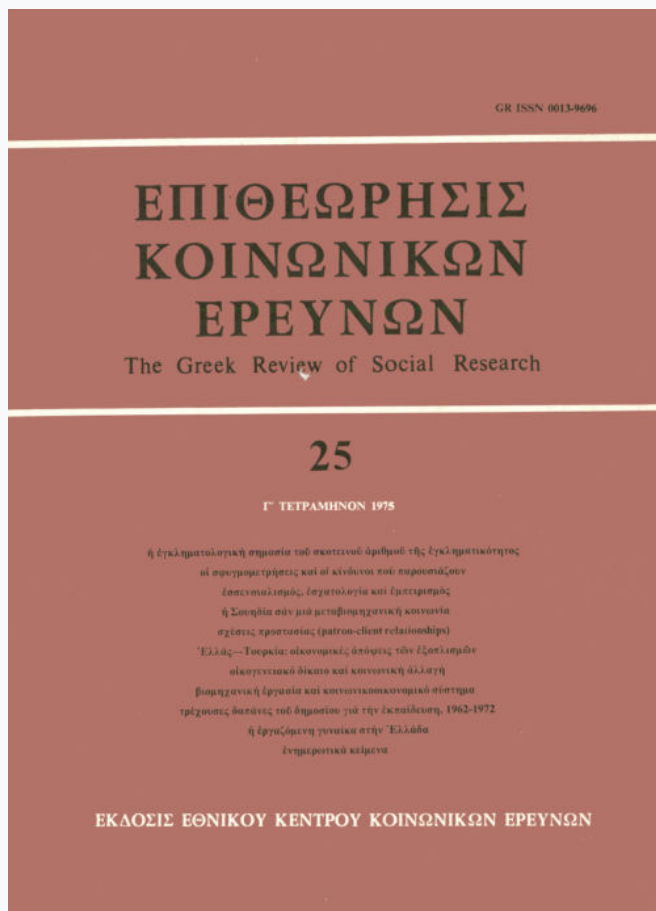

The Greek Review of Social Research

Vol 25 (1975)

25 Γ'

Τρέχουσες δαπάνες του δημοσίου για την εκπαίδευση: 1962-1972

Μανόλης Δρεττάκης

doi: [10.12681/grsr.391](https://doi.org/10.12681/grsr.391)

Copyright © 1975, Μανόλης Δρεττάκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Δρεττάκης Μ. (1975). Τρέχουσες δαπάνες του δημοσίου για την εκπαίδευση: 1962-1972. *The Greek Review of Social Research*, 25, 459–469. <https://doi.org/10.12681/grsr.391>

τρέχουσες δαπάνες του δημοσίου για την εκπαίδευση, 1962-1972

του
Μανόλη Δρεττάκη

Καθηγητού της Οικονομετρίας
στην ΑΣΟΕΕ

είσαγωγή

Στην Ελλάδα γίνεται συχνά λόγος για τις δαπάνες του Δημοσίου για την εκπαίδευση αλλά δεν υπάρχουν συστηματικές και έμπεριστατωμένες μελέτες πάνω στο θέμα αυτό που να καλύπτουν την περίοδο 1962-1972. Μέσα στα πλαίσια του Προγράμματος Μακροχρονίου Προοπτικής του ΚΕΠΕ (1972) υπάρχει και μία δριστηκή έκθεση για το κόστος της δημοσίας εκπαίδευσης (1972Α). Οί δαπάνες του Δημοσίου για την 'Ανώτατη Εκπαίδευση αναφέρονται σε μία έκθεση του Υπουργείου Παιδείας (1973) καθώς και σ' ένα άρθρο του Τσουκαλά (1975). Στοιχεία για τις δαπάνες του Δημοσίου για την εκπαίδευση δίνονται επίσης στις έπετηρίδες της UNESCO (1968-73). Σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις τά στοιχεία που δίνονται στις μελέτες είτε αφορούν μία πολύ μικρή χρονική περίοδο και είναι σε τρέχουσες τιμές (ΚΕΠΕ) είτε είναι άσπασματικά και δεν μπορεί κανείς να παρακολουθήσει την εξέλιξη των σχετικών μεγεθών διαχρονικά, για μία τουλάχιστον δεκαετία. Σε καμιά περίπτωση, επίσης, δεν γίνεται συστηματική προσπάθεια (κι αυτό συμβαίνει και σε μελέτες που αφορούν και την Κοινή 'Αγορά [EEC, 1972]) για την κατασκευή ενός από τους γνωστούς στη Στατιστική δείγτες για τις δαπάνες του Δημοσίου για την εκπαίδευση, άλλ' απλώς δίνονται στοιχεία για το κάθε επίπεδο εκπαίδευσης.

Σκοπός του άρθρου αυτού είναι να παρουσιάσει πρώτα μία συνοπτική εικόνα των τρεχουσών δαπανών του Δημοσίου για την εκπαίδευση διαχρονικά για την περίοδο 1962-1972 καθώς και σε σύγκριση με δρισμένες χώρες, μέλη και μη μέλη, της Κοινής 'Αγοράς και μετά, με τη χρησιμοποίηση αριθμοδειχτών τύπου Laspeyres και άπλων αριθμοδειχτών, να εξετάσει τη διαχρονική εξέλιξη των δαπανών αυτών κατά εκπαιδευόμενο τόσο συνολικά όσο και κατά επίπεδο εκπαίδευσης, με έμφαση στις διαφορές που παρουσιάζουν οί περίοδοι 1962-66 και 1967-72. Στη συνέχεια αναλύονται οί τρέχουσες δαπάνες του Δημοσίου για τά 'Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ίδρύματα (ΑΕΙ) και εξετάζεται η κατανομή τους σε ομάδες ΑΕΙ. Τέλος, γίνεται μία σύγκριση των δαπανών αυτών με το σπουδαστικό συνάλλαγμα που εξάγεται κάθε χρόνο από την Ελλάδα. Το αρ-

—Τό άρθρο αυτό είναι ένα προκαταρκτικό τμήμα μιάς στατιστικο-οικονομετρικής μελέτης (που έχει αρχίσει εδώ κι ένα χρόνο περίπου) δρισμένων βασικών προβλημάτων της ελληνικής εκπαίδευσης. Θά ήθελα να ευχαριστήσω από τη θέση αυτή τις Υπηρεσίες: Έθνικων Λογαριασμών, Υπουργείου Παιδείας, Γεν. Λογιστηρίου του Κράτους, Έθνικης Στατιστικής, Τραπεζής της Ελλάδος καθώς και τό Έθνικό Κέντρο Κοινωνικών Έρευνών, για τά στατιστικά στοιχεία και τη βοήθεια που μου έδωσαν. Χωρίς αυτά ή συγγραφή του άρθρου αυτού δεν θά ήταν δυνατή. Η περίοδος που εξετάζομε φτάνει μέχρι τό 1972 γιατί μόνο μέχρι τό έτος αυτό υπάρχουν δριστικά (δχι προσωρινά) στοιχεία.

θορο κλείνει μὲ ὀρισμένα συμπεράσματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν παραπάνω πλευρῶν τοῦ θέματος.

Ι. οἱ συνολικὲς τρέχουσες δαπάνες γιὰ τὴν ἐκπαίδευση

Ἄν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψη του τοῦ διαφορετικοῦ στάδιο ἀναπτύξεως στὸ ὁποῖο βρίσκεται μιὰ χώρα σὲ διάφορες χρονικὲς περιόδους ἢ διάφορες χώρες στὴν ἴδια χρονικὴ περίοδο, τότε ἡ παράθεση ἀπόλυτων μεγεθῶν δὲν ἔχει καὶ τόσο μεγάλη ἀξία διότι, ὡς ὑπάρχουν διαφορὲς στὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, ἔτσι θὰ ὑπάρχουν καὶ διαφορὲς στὶς κατὰ κεφαλὴν δαπάνες γιὰ τὴν ἐκπαίδευση. Χρησιμότερα, κατὰ συνέπεια, εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀναφέρονται στὶς τρέχουσες δαπάνες τοῦ Δημοσίου εἴτε ὡς ποσοστὸ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ εἴτε ὡς ποσοστὸ τοῦ Ἀκαθάριστου Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά δείχνουν τὴ σημασία ποὺ δόθηκε στὴν ἐκπαίδευση ἀπὸ τὸ Δημόσιο σὲ διάφορες χρονικὲς περιόδους καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν μιὰ βάση συγκρίσεως μὲ ἄλλες χώρες (γειτονικὲς ἢ χώρες ποὺ θεωροῦνται προοδευμένες στὸν ἐκπαιδευτικὸ τομέα). Οἱ συγκρίσεις μποροῦν, φυσικά, νὰ γίνουν εἴτε στὴν ἴδια χρονικὴ περίοδο εἴτε σὲ σχέση μὲ προηγουμένους περιόδους. Ἄν δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα γιὰ δλόκληρες περιόδους, τότε οἱ συγκρίσεις μποροῦν νὰ γίνουν γιὰ συγκεκριμένα χρόνια.

Στὸν πίνακα 1 δίνουμε τὶς τρέχουσες δαπάνες τοῦ Δημοσίου γιὰ τὴν ἐκπαίδευση (δαπάνες γιὰ ἀγαθὰ καὶ ὑπηρεσίες) ὡς ποσοστὸ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ (τακτικοῦ καὶ ἐπενδύσεων) καὶ ὡς πο-

σοστὸ τοῦ Ἀκαθάριστου Ἐθνικοῦ Προϊόντος γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τὶς χώρες-μέλη τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς (ἐκτός ἀπὸ τὸ Λουξεμβούργο) καθὼς καὶ τρεῖς Μεσογειακὲς χώρες ποὺ δὲν εἶναι μέλη τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς.

Διατηρώντας τὴν ἐπιφυλακτικότητα ποὺ πρέπει νὰ ὑπάρχει (γιατὶ ὑπάρχουν πάντα διαφορὲς στοὺς ὀρισμοὺς τῶν μεγεθῶν τὰ ὁποῖα συγκρίνονται στὶς διάφορες χώρες) ὅταν γίνονται διεθνεῖς συγκρίσεις, παρατηροῦμε ὅτι ὁ πίνακας 1 δείχνει ὅτι ἡ Ἑλλάδα τόσο τὸ 1965 ὥσο καὶ τὸ 1971 κατεῖχε τὴν προτελευταία θέση (μὲ τελευταία τὴν Πορτογαλία) στὶς δαπάνες τοῦ Δημοσίου γιὰ τὴν ἐκπαίδευση, ὅταν οἱ δαπάνες αὐτὲς ἐκφράζονται ὡς ποσοστὸ τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ, καὶ τὴν τρίτη (ἀπὸ τὸ τέλος) θέση τὸ 1965 ἢ τὴν προτελευταία τὸ 1971, ὅταν οἱ δαπάνες ἐκφράζονται ὡς ποσοστὸ τοῦ Ἀκαθάριστου Ἐθνικοῦ Προϊόντος. Ὁ πίνακας δείχνει ἀκόμα ὅτι σὲ ὅλες τὶς χώρες, ἐκτός ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Πορτογαλία καὶ τὴν Ἰταλία, τὸ ποσοστὸ αὐτὸ αὐξήθηκε τὸ 1971 σὲ σύγκριση μὲ τὸ 1965, καὶ τὸ ἐπίπεδο του στὶς χώρες τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς τὸ 1971 ἦταν δύο, τρεῖς ἢ καὶ τέσσερες φορές ἀνώτερο ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς χώρας μας. Ἀκόμα καὶ ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Τουρκία ἀφίερωναν τὸ 1971 μεγαλύτερα ποσοστὰ τοῦ Ἀκαθάριστου Ἐθνικοῦ Προϊόντος τους γιὰ τὴν ἐκπαίδευση ἀπὸ ὅτι ἡ Ἑλλάδα.

Ὁ Πίνακας 1, ἐνῶ παρουσιάζει μιὰ συγκριτικὴ εἰκόνα σχετικὰ μὲ τὴ θέση ποὺ εἶχε ἡ ἐκπαίδευση στὶς δαπάνες τοῦ Δημοσίου στὴν Ἑλλάδα καὶ σὲ ἄλλες χώρες, σὲ δύο χρόνια ποὺ ἀνήκουν στὶς δύο περιόδους γιὰ τὶς ὁποῖες ἔγινε λόγος νωρίτερα, δὲν δίνει τὴ διαχρονικὴ ἐξέλιξη τῶν δαπανῶν αὐτῶν γιὰ δλόκληρη τὴν περίοδο 1962-1972.

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα μποροῦμε νὰ δώσουμε τὴ διαχρονικὴ αὐτὴ ἐξέλιξη χρησιμοποιοῦντας τὰ πρόσφατα,¹ ἀναθεωρημένα στοιχεῖα τῆς Ὑπηρεσίας Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν γιὰ τὴν περίοδο 1970-1972 καὶ τὰ (ἐπίσης ἀναθεωρημένα) ἀδημοσίετα στοιχεῖα γιὰ τὴν περίοδο 1962-1969 καθὼς καὶ τὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ ὕψος τῶν ἐξόδων τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς δίνονται ἀπὸ τὸ Γενικὸ Λογιστήριο τοῦ Κράτους (δημοσιευμένα γιὰ τὰ ἔτη 1962-64 καὶ 1970-72 ἀλλ' ἀδημοσίετα γιὰ τὰ ἔτη 1965-69). Στὸν πίνακα 2 δίνονται οἱ τρέχουσες δαπάνες τοῦ δημοσίου γιὰ τὴν ἐκπαίδευση ὡς ποσοστὸ ὅχι τοῦ συνολικοῦ (τακτικοῦ καὶ ἐπενδύσεων) κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ὡς ποσοστὸ τοῦ τακτικοῦ προϋπολο-

1. Οἱ διαφορὲς ποὺ ὑπάρχουν γιὰ τὰ ἔτη 1965 καὶ 1971 ἀνάμεσα στοὺς πίνακες 1 καὶ 2 ὀφείλονται κατὰ ἓνα μέρος στὴν ἀναθεώρηση τῶν στοιχείων ἀπὸ τὴν Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν καὶ κατὰ ἓνα ἄλλο στοὺς γεγονότες ὅτι ἡ UNESCO κάνει ὀρισμένους ἀναπροσαρμογὲς τῶν στοιχείων τὶς ὁποῖες ἐμεῖς δὲν κάνομε στὸν πίνακα 2. Οἱ ἀναπροσαρμογὲς τῆς UNESCO γίνονται γιὰ νὰ εἶναι ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο συγκρίσιμα τὰ στοιχεῖα γιὰ τὶς διάφορες χώρες. Τέτοια εἶναι τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Δαπάνες (γιὰ ἀγαθὰ καὶ ὑπηρεσίες) τοῦ Δημοσίου γιὰ τὴν ἐκπαίδευση σὲ ὀρισμένους ἐθνοποικίτες χώρες γιὰ τὰ ἔτη 1965 καὶ 1971

Χώρα	Δαπάνες ὡς ποσοστὸ τοῦ			
	Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ 1965	Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ 1971	Ἀκαθ. Ἐθνικοῦ Προϊόντος 1965	Ἀκαθ. Ἐθνικοῦ Προϊόντος 1971
Ἑλλάδα	9,6	8,1	2,2	1,8
Βέλγιο*	18,8	20,6	4,2	5,4
Γαλλία	17,9	18,6	3,4	3,5
Δυτ. Γερμανία	10,3	15,0	3,4	4,5
Δανία	22,5	18,3	6,0	6,3
Ἦν. Βασίλειο**	13,4	13,2	5,1	5,9
Ἰρλανδία	14,9	10,6	4,2	4,8
Ἰταλία	22,7	21,4	5,2	4,8
Ὀλλανδία	25,3	28,9	6,3	7,9
Ἰσπανία	12,0	15,2	1,4	2,4
Πορτογαλία	8,6	7,9	1,4	1,4
Τουρκία	19,0	18,5	3,5	4,0

* Γιὰ τὸ Βέλγιο τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀναγράφονται στὴ δεύτερη καὶ τέταρτη στήλη εἶναι γιὰ τὸ 1970.

** Τὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ Ἦνωμένο Βασίλειο ἀφοροῦν μόνον τὴν Ἀγγλία καὶ Οὐαλλία.

Πηγή: UNESCO (1969-1974).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Τρέχουσες δαπάνες (σέ τρέχουσες τιμές) του Έλληνικού Δημοσίου για την εκπαίδευση στην περίοδο 1962-1972

Έτος	Δαπάνες ως ποσοστό του	
	Τακτικού Προϋπολογισμού	Άκαθ. Έθνικού Προϊόντος
1962	11,09	1,78
1963	11,33	1,82
1964	11,90	2,05
1965	11,78	2,08
1966	11,91	2,13
1967	11,25	2,24
1968	10,74	2,22
1969	9,16	2,14
1970	10,82	2,15
1971	10,65	2,14
1972	9,91	2,01

Πηγή: Υπηρεσία Έθνικων Λογαριασμών (1975), Γενικών Λογιστηρίων του Κράτους (1969-1970) και χορηγηθέντα άδημοσιευτα στοιχεία.

γισμού καθώς και ως ποσοστό του Άκαθάριστου Έθνικου Προϊόντος (βλ. τα στοιχεία σέ τρέχουσες τιμές).

Ο πίνακας 2 (στήλη 2) δείχνει ότι το ποσοστό του Άκαθάριστου Έθνικου Προϊόντος σέ τρέχουσες τιμές που άφιερωνόταν στην εκπαίδευση στην Ελλάδα τó 1972 ήταν κατώτερο από τó ποσοστό τού 1964. Η αύξητική τάση που άρχισε σχεδιασμένα τó 1964 και που, από άδράνεια μπορεί κανείς νά πη, συνεχίστηκε μέχρι και τó 1967, άρχισε νά παίρνει τήν κατιούσα από τó 1968 και μετά.

Πιό χαρακτηριστική είναι ή διαφορά ανάμεσα στις υποπεριόδους 1962-66 και 1967-72 που φαίνεται στη στήλη 1 τού πίνακα 2. Η στήλη αυτή δείχνει ότι οι τρέχουσες δαπάνες τού Δημοσίου για τήν εκπαίδευση ως ποσοστό τού τακτικού προϋπολογισμού ήταν, κατά μέσο όρο, 11,60% τήν πρώτη υποπερίοδο, ενώ τή δεύτερη μόνο 10,42%. Η πρόδος, κατά συνέπεια, που άρχισε νά σημειώνεται από τó 1963 μέχρι τó 1966 σταμάτησε μετά τó 1967 με αποτέλεσμα ή Ελλάδα νά όπισθοδρομήσει πάνω από όκτώ χρόνια στέ βασικό θέμα των τρεχουσών δαπανών τού Δημοσίου για τήν εκπαίδευση.

II. οι τρέχουσες δαπάνες τού δημοσίου κατά εκπαιδευόμενο

Ένα μεγάλο τμήμα (άπό 87% τó 1962 μέχρι και 100% στά περισσότερα χρόνια τής περιόδου 1963-72) τών τρεχουσών δαπανών τού Δημοσίου για τήν εκπαίδευση αποτελούν οι άναληφθείσες ύποχρεώσεις τού Ύπουργείου Έθνικης Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ). Άπό τά κονδύλια αυτά πάλι τó 80% άπορροφάται από τή Δημοτική Έκπαίδευση (ΔΕ), Μέση Γενική Έκπαίδευση (ΜΕ) και τά Άνώτατα Έκπαιδευτικά Ίδρύματα. Στη Δημοτική Έκπαίδευση υπάγεται και ή Προσχολική. Οι πιστώσεις τού Ύπουργείου Παιδείας που εξετάζονται έδω δέν περι-

λαμβάνουν τις έπιχορηγήσεις τού Δημοσίου σέ ιδιώτες και, φυσικά, άποροφύ, κατά κύριο λόγο, τά δημόσια νηπιαγωγεία, τά δημόσια δημοτικά και γυμνάσια (ήμερήσια και νυχτερινά) και τά ΑΕΙ.

Έφ' όσον οι δαπάνες για τά τρία¹ αυτά έπίπεδα εκπαίδευσης άντιπροσπεύουν τόσο μεγάλο ποσοστό τών τρεχουσών δαπανών τού Δημοσίου για τήν εκπαίδευση, μπορούμε, παίρνοντας τις άναληφθείσες ύποχρεώσεις τού Ύπουργείου Παιδείας για τή Δημοτική, Μέση και Άνώτατη Έκπαίδευση καθώς και τόν αριθμό τών μαθητών στά δημόσια νηπιαγωγεία, δημοτικά και γυμνάσια και τών φοιτητών στά ΑΕΙ, νά κατασκευάσουμε ένα δείκτη τών δαπανών τού Δημοσίου κατά εκπαιδευόμενο. Ο δείκτης αυτός μπορεί νά συγκριθί με τόν δείκτη τού κατά κεφαλήν Άκαθάριστου Έθνικου Προϊόντος.

Δεδομένο ότι εξετάζουμε μιá περίοδο στην όποια οι τιμές δέν διατηρήθηκαν σταθερές, δέν θά ήταν όρθό νά πάρουμε τις άναληφθείσες ύποχρεώσεις τού Ύπουργείου Παιδείας σέ τρέχουσες τιμές. Χρησιμοποιώντας τόν άποληθωριστή τού ΑΕΠ (με βάση τά άναθεωρημένα στοιχεία τών Έθνικων Λογαριασμών) τού στοιχείου «Έκπαίδευσις» μετατρέψαμε τις άναληφθείσες ύποχρεώσεις τού ΥΠΕΠΘ για τά τρία έπίπεδα εκπαίδευσης από τρέχουσες σέ σταθερές τιμές τού 1970 και αυτές τις διαιρέσαμε διά τόν αριθμό τών μαθητών ή φοιτητών (στέ κάθε έπίπεδο εκπαίδευσης) τού αντίστοιχου σχολικού ή ακαδημαϊκού έτους (π.χ. τις άναληφθείσες πιστώσεις για τή Μέση Έκπαίδευση ό έτους 1962 τις διαιρέσαμε διά τόν αριθμό τών μαθητών τών ήμερήσιων και νυχτερινών γυμνασίων τού σχολικού έτους 1961-62 κ.ο.κ.). Τά αποτελέσματα τής έπεξεργασίας αυτής τών στοιχείων δίνονται στέν ακόλουθο πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. Άναληφθείσες ύποχρεώσεις τού Ύπουργείου Παιδείας κατά εκπαιδευόμενο και κατά έπίπεδο εκπαίδευσης σέ δραχμές και σέ σταθερές τιμές τού 1970 για τήν περίοδο 1962-1972

Έτος	Έπίπεδο Εκπαίδευσης		
	ΔΕ	ΜΕ	ΑΕΙ
1962	1.627	2.155	5.146
1963	1.793	2.376	6.190
1964	2.186	3.000	7.727
1965	2.224	2.862	9.442
1966	2.340	3.184	10.414
1967	2.400	3.310	9.056
1968	2.511	3.275	8.510
1969	2.577	3.275	7.421
1970	2.714	3.231	8.268
1971	2.988	3.376	8.924
1972	3.067	3.293	10.938

Πηγή: Γενικών Λογιστηρίων τού Κράτους (1969-1974) Ύπηρεσία Έθνικων Λογαριασμών (1975) Έθνική Στατιστική Ύπηρεσία (1963-1975) Έθνική Στατιστική Ύπηρεσία (1975)

1. Σε μέε πληρέστερη άνάλυση θά πρέπει νά ληφθούν όπ' όψη και ή τεχνική, έπαγγελματική και άνωτέρα εκπαίδευση.

Ὁ πίνακας 3, ἐνῶ δείχνει τὴ διαχρονικὴ ἐξέλιξη τῶν τρεχουσῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου γιὰ τὰ τρία ἐπίπεδα ἐκπαίδευσης, δὲν δείχνει συνοπτικὰ τὶς δαπάνες αὐτὲς κατὰ ἐκπαιδευμένο, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο ἐκπαίδευσης. Ἐνας τρόπος γιὰ νὰ καταρτισθῆ ἢ σχετικὴ συνοπτικὴ χρονολογικὴ σειρά εἶναι (ὅπως γίνεται στὴ μελέτῃ τοῦ ΚΕΠΕ, 1972Α) νὰ πάρουμε τὸ σύνολο τῶν δαπανῶν στὶς ὁποῖες βασίζεται ὁ πίνακας 2 καὶ νὰ τὶς διαιρέσουμε μὲ τὸ σύνολο τῶν μαθητῶν στὰ δημόσια νηπιαγωγεῖα, δημοτικά, γυμνάσια καθὼς καὶ τῶν φοιτητῶν στὰ Α.Ε.Ι. Ἀπὸ στατιστικὴ ὁμως ἄποψη ὀρθότερο εἶναι νὰ χρησιμοποιηθῆ ἕνας ἀπὸ τοὺς γνωστούς (βλέπε Κεβόρκ, 1975) ἀριθμοδείχτες ὅπως, π.χ., ἕνας ἀριθμοδείχτης τύπου Laspeyres:

$$P_t = \frac{\sum_{i=1}^3 P_{it} Q_i, 1966}{\sum_{i=1}^3 P_i, 1966 Q_i, 1966} \times 100 \quad (1)$$

ὅπου

P_{it} = Δαπάνη κατὰ ἐκπαιδευμένο στὸ ἐπίπεδο ἐκπαίδευσης i στὸ χρόνο t (δηλαδὴ τὰ στοιχεία τοῦ πίνακα 3).
 $Q_i, 1966$ = Ἀριθμὸς ἐκπαιδευομένων στὸ ἐπίπεδο i στὸ χρόνο 1965-66 (παίρουμε ἅν ἔτος βάσεως τὸ 1965-66 γιὰ μὲ τὸ ἔτος αὐτὸ τελειώνει ἡ ὑποπερίοδος 1962-66).

καὶ

$$i = \begin{cases} 1 & \text{γιὰ τὴν προσχολικὴ καὶ στοιχειώδη ἐκπαίδευση (ΔΕ)} \\ 2 & \text{γιὰ τὴ Μέση Γενικὴ Ἐκπαίδευση (Γυμνάσια—ΜΕ)} \\ 3 & \text{γιὰ τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικά Ἰδρύματα (ΑΕΙ)} \end{cases}$$

Ὁ ἀριθμοδείχτης (1) (ποῦ μπορούμε νὰ τὸν ἀποκαλέσουμε «Γενικὸ κατὰ ἐκπαιδευμένο» ἢ ἁπλῶς «Γενικὸ») μπορεῖ νὰ συγκριθῆ μὲ τὸν δείχτη τοῦ κατὰ κεφαλὴν Ἀκαθάριστου Ἐθνικοῦ Προϊόντος σὲ σταθερὲς τιμὲς τοῦ 1970. Ἡ σύγκριση αὐτὴ θὰ μᾶς δώσει (σὲ μιὰ περίοδο αὐξήσεως τοῦ κατὰ κεφαλὴν Α.Ε.Π) τὴ σημασία πού δόθηκε στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐκπαίδευσης σὲ σχέση μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ὡς συνόλου στὶς ὑποπεριόδους 1962-66 καὶ 1967-72.

Στὸν πίνακα 4 δίνομε (δύο πρῶτες στήλες) τὸ ἀπόλυτο ὕψος τοῦ «Γενικοῦ» δείχτη κατὰ ἐκπαιδευμένο καὶ τοῦ δείχτη γιὰ τὸ κατὰ κεφαλὴν Α.Ε.Π σὲ σταθερὲς τιμὲς τοῦ 1970. Ταυτόχρονα στὶς στήλες πού ἐπιγράφονται «Ρυθμὸς μεταβολῆς (%) Δείχτη» δίνομε τὴν ποσοστιαία μεταβολὴ ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο καὶ τὴν δύο αὐτῶν δειχτῶν.

Ὁ πίνακας 4 δείχνει καθαρὰ τὴ σχετικὴ παραμέληση τῆς ἐκπαίδευσης στὴν ὑποπερίοδο 1967-72 σὲ σύγκριση μὲ τὰ προηγούμενα 5 χρόνια. Ὁ μέσος ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ κατὰ κεφαλὴν Α.Ε.Π στὴν πρῶ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Δείχτες καὶ ρυθμοὶ αὐξήσεως τῶν τρεχουσῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου κατὰ ἐκπαιδευμένο καὶ τοῦ κατὰ κεφαλὴν Ἀκαθάριστου Ἐθνικοῦ Προϊόντος σὲ σταθερὲς τιμὲς τοῦ 1970 γιὰ τὴν περίοδο 1962-1972

Ἔτος	Ἀπόλυτο ὕψος Δείχτη (1966 = 100)		Ρυθμὸς μεταβολῆς (%) Δείχτη	
	Γενικοῦ κατὰ ἐκπαιδευμένο	Κατὰ κεφαλὴν Α.Ε.Π	Γενικοῦ κατὰ ἐκπαιδευμένο	Κατὰ κε- φαλὴν Α.Ε.Π
1962	66,1	74,3		
1963	73,4	81,5	11,1	9,7
1964	90,9	87,7	23,9	7,6
1965	93,0	95,4	2,3	8,8
1966	100,0	100,0	7,5	4,8
1967	100,7	104,0	0,7	4,0
1968	102,3	109,7	1,7	5,5
1969	102,4	119,1	0,1	8,6
1970	106,7	128,4	4,1	7,8
1971	115,7	138,7	8,4	8,0
1972	119,8	151,6	3,6	9,3

Πηγή: Βλέπε πίνακα 3.

τῆ ὑποπερίοδο ἦταν 7,72% τὸ χρόνο καὶ στὴ δευτέρη 7,20%. Οἱ ἀντίστοιχοι μέσοι ἐτήσιοι ρυθμοὶ αὐξήσεως γιὰ τὶς δαπάνες τοῦ δημοσίου κατὰ ἐκπαιδευμένο ἦσαν 11,20% τὰ πρῶτα πέντε χρόνια καὶ μόλις 3,10% τὰ τελευταῖα ἔξη. Ἐνῶ, ἐπομένως, ὁ ρυθμὸς αὐξήσεως τῶν δαπανῶν τοῦ δημοσίου κατὰ ἐκπαιδευμένο ἦταν κατὰ 45% ἀνώτερος τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τοῦ κατὰ κεφαλὴν Α.Ε.Π κατὰ μέσον ὄρο στὴν πρῶτῃ ὑποπερίοδο, στὴ δευτέρη ὑποπερίοδο ἦταν κατὰ 57% κατώτερος τοῦ τελευταίου αὐτοῦ ρυθμοῦ.

Παίρνοντας τὰ στοιχεία τοῦ πίνακα 3 καὶ μετατρέποντας τὰ σὲ ἁπλοὺς δείχτες (μὲ ἔτος βάσεως πάλι τὸ 1966), δηλαδὴ ἐφαρμόζοντας τὸν τύπο:

$$P_{it} = \frac{p_{it}}{p_i, 1966} \times 100 \quad (2)$$

μπορούμε, συγκρίνοντας τὶς χρονολογικὲς σειρὲς ποῦ προκύπτουν (τόσο σὲ ἀπόλυτο ὕψος ὅσο καὶ σὲ ρυθμὸς μεταβολῆς) μὲ τὴν πρῶτῃ καὶ τρίτῃ στήλῃ τοῦ πίνακα 4, νὰ διαπιστώσουμε σὲ ποῖο ἀπὸ τὰ τρία ἐπίπεδα ἐκπαίδευσης σημειώθηκε ἡ μεγαλύτερη παραμέληση. Ἡ σύγκριση αὐτὴ γίνεται στὸν πίνακα 5 (στὸν ὁποῖο ἐπαναλαμβάνομε τὴν πρῶτῃ καὶ τρίτῃ στήλῃ τοῦ πίνακα 4).

Ἀπὸ τὸν πίνακα 5 φαίνονται καθαρὰ οἱ διαφορὲς τῆς ἐκπαιδευτικῆς πολιτικῆς πού ἀκολουθήθηκε

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. 'Ο γενικός δείκτης των δαπανών του Δημοσίου κατά εκπαιδευόμενο σε σύγκριση με τις δαπάνες του Δημοσίου κατά εκπαιδευόμενο στα τρία επίπεδα εκπαίδευσης για την περίοδο 1962-72

Έτος	'Απόλυτο ύψος Δείκτη (1966 = 100)				Ρυθμοί Μεταβολής (%) Δείκτη			
	Γενικού	ΔΕ	ΜΕ	ΑΕΙ	Γενικού	ΔΕ	ΜΕ	ΑΕΙ
1962	66,1	69,5	67,7	49,4	11,1	10,2	9,3	20,3
1963	73,4	76,6	74,0	59,4	23,9	21,9	27,3	24,8
1964	90,9	93,4	94,2	74,2	2,3	1,7	— 4,6	22,2
1965	93,0	95,0	89,9	90,7	7,5	5,3	11,3	10,3
1966	100,0	100,0	100,0	100,0	0,7	2,6	4,0	—13,0
1967	100,7	102,6	104,0	87,0	1,7	4,6	— 1,1	— 6,0
1968	102,3	107,3	102,9	81,7	0,1	2,6	0,0	—12,8
1969	102,4	110,1	102,9	71,3	4,1	5,3	— 1,3	11,4
1970	106,7	116,0	101,5	79,4	8,4	10,1	4,5	7,9
1971	115,7	127,7	106,0	85,7	3,6	2,7	— 2,5	22,6
1972	119,8	131,1	103,4	105,0				

Πηγή ες: Οι πίνακες 3 και 4.

στις δύο υποπεριόδους. 'Η πρώτη χαρακτηρίζεται από μία γενική αύξηση των δαπανών του Δημοσίου κατά εκπαιδευόμενο (ιδιαίτερα το 1964) με έμφαση στα ΑΕΙ. 'Η δεύτερη περιορίζει είτε την αύξηση είτε και το απόλυτο ύψος των δαπανών αυτών, ιδιαίτερα στη ΜΕ και τα ΑΕΙ. 'Η σχετική αύξηση που παρουσιάζεται στη ΔΕ όφειλεται, ανάμεσα στα άλλα, και στο γεγονός ότι, ενώ αυξανόταν ο αριθμός των νηπίων (από 50.372 το 1967 σε 74.986 το 1972) στα δημόσια νηπιαγωγεία, ο αριθμός των μαθητών στα δημόσια δημοτικά σχολεία (ήμερήσια και νυχτερινά) μειωνόταν με μεγαλύτερο ρυθμό (από 913.221 το 1967 σε 839.151 το 1972). 'Αντίθετα, στη ΜΕ ο αριθμός των μαθητών στα δημόσια (ημερήσια και νυχτερινά) γυμνάσια αυξανόταν (κατά μέσον όρο) κατά 17.352 τα πρώτα 5 και κατά 15.007 τα επόμενα 6 χρόνια, ενώ στα ΑΕΙ οι αντίστοιχοι αριθμοί ήταν 5.244 και 2.650. 'Ενώ την πρώτη υποπερίοδο η εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθήθηκε ανταποκρίθηκε με αύξηση των δαπανών του Δημοσίου που ξεπερνούσε, αναλογικά, κατά πολύ την αύξηση του μαθητικού και φοιτητικού πληθυσμού στα δημόσια γυμνάσια και τα 'Ανώτατα 'Εκπαιδευτικά 'Ιδρύματα, τη δεύτερη υποπερίοδο η εκπαιδευτική πολιτική δεν ανταποκρίθηκε παρά ελάχιστα στη (μικρότερη) αύξηση του αριθμού των εκπαιδευόμενων. Στην περίπτωση μάλιστα των ΑΕΙ, μόλις το 1972 το ύψος της δαπάνης κατά εκπαιδευόμενο ξεπέρασε το ύψος της δαπάνης του 1966. Οι τρεις τελευταίες στήλες του πίνακα 5 δείχνουν, ανάγλυφα, τις πραγματικά μεγάλες διαφορές που υπήρχαν στην εκπαιδευτική πολιτική των κυβερνήσεων μέχρι το 1966 και του δικτατορικού καθεστώτος από το 1967 και μετά.

III. οι δαπάνες του δημοσίου κατά εκπαιδευόμενο και επίπεδο εκπαίδευσης στην 'Ελλάδα σε σύγκριση με χώρες-μέλη της κοινής αγοράς

Μετά την εξέταση της διαχρονικής εξέλιξης των τρεχουσών δαπανών του 'Ελληνικού Δημοσίου κατά εκπαιδευόμενο, είναι σκόπιμο να συγκρίνουμε τα ποσά που διαθέτει η 'Ελλάδα κατά εκπαιδευόμενο και κατά επίπεδο εκπαίδευσης, με τα αντίστοιχα ποσά που διαθέτουν χώρες-μέλη της Κοινής 'Αγοράς. 'Επειδή όμως οι χώρες αυτές βρίσκονται σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξεως, γι' αυτό δίνουμε στον πίνακα 6 τόσο τα απόλυτα μεγέθη (σε δολάρια ΗΠΑ) για το κάθε επίπεδο εκπαίδευσης σε τρέχουσες τιμές όσο και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε αγοραστικές τιμές σε δύο διαφορετικά χρόνια (τα προτελευταία των δύο υποπεριόδων που εξετάσαμε αναλυτικά στο τμήμα II), ώστε να είναι δυνατή η σύγκριση της χώρας μας το 1971 με δρισμένες χώρες-μέλη της Κοινής 'Αγοράς που το 1965 είχαν κατά κεφαλήν ΑΕΠ ανάλογο με εκείνο που είχε η 'Ελλάδα το 1971.

'Ο πίνακας 6 δείχνει πόσο μικρά είναι τα ποσά που δαπανά το 'Ελληνικό Δημόσιο κατά εκπαιδευόμενο στο κάθε επίπεδο εκπαίδευσης σε σύγκριση με τους μελλοντικούς συναϊρούς της χώρας μας στην Κοινή 'Αγορά. Οι διαφορές αυτές, όπως τονίστηκε στο πρώτο τμήμα της μελέτης αυτής, οφείλονται κατά ένα μέρος στις σημαντικές διαφορές που υπάρχουν στο κατά κεφαλήν εισόδημα ανάμεσα στην 'Ελλάδα και τις άλλες χώρες που περιλαμβάνονται στον πίνακα 6. Μία σύγκριση όμως ανάμεσα στην 'Ελλάδα το 1971 και την 'Ιρλανδία και την 'Ιτα-

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Τρέχουσες δαπάνες τοῦ Δημοσίου κατὰ εκπαιδευόμενο καὶ κατὰ ἐπίπεδο ἐκπαίδευσως σὲ \$ σὲ τρέχουσες τιμὰς καὶ κατὰ κεφαλὴν ΑΕΠ σὲ \$ σὲ ἀγοραίεσ τιμὰς

Χώρα	Κατὰ κεφαλὴν ΑΕΠ σὲ ἀγοραίεσ τιμὰς		Ἐπίπεδα Ἐκπαίδευσως							
	1965	1971	1 ^ο	1971	1965	2 ^ο	1971	1965	3 ^ο	1971
Ἑλλάδα*	690	1.220	65	105	73	119	240	315		
Γαλλία	1.920	3.180	129	199	379	558	729	1.032		
Δ. Γερμανία	1.900	3.550	203	443	260	574	1.280	1.979		
Ἡν. Βασίλειο**	1.810	2.460	190	232	297	369	1.854	2.414		
Ἴρλανδία	981	1.550	112	147	224	524	711	998		
Ἰταλία	1.100	1.880	268	265	416	445	481	620		
Ὀλλανδία	1.550	2.820	192	351	430	934	2.547	4.848		

* Γιὰ τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὰ ἐπίπεδα ἐκπαίδευσως 1, 2 καὶ 3 πῆραμα (σὲ τρέχουσες τιμὰς) τὰ στοιχεῖα, ἀντίστοιχα, γιὰ τὴ ΔΕ, ΜΕ καὶ τὰ ΑΕΙ στὰ ὅποια βασίζεται ὁ πίνακας 3 (βλέπε καὶ ὑποσημειώσεις τῶν σελ. 460 καὶ 461), καὶ τὰ μετατρέψαμα σὲ \$ (\$ = 30 δρχ.)

** Τὰ στοιχεῖα γιὰ τὶς δαπάνεσ κατὰ εκπαιδευόμενο καὶ ἐπίπεδο ἐκπαίδευσως ἀναφέρονται στὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Οὐαλλία μόνο.

Πηγή ες: UNESCO (1968-74)
OECD (1973), (1973A), (1967).
Βλέπε καὶ πίνακα 3.

λία τοῦ 1965 (δηλαδή μὲ χῶρεσ ποὺ πρὶν ἕξη χρόνια εἶχαν συγκρίσιμο κατὰ κεφαλὴν ΑΕΠ μὲ τὴν Ἑλλάδα τοῦ 1971) δείχνει ὅτι ἡ Ἑλλάδα ὕστεροσε κατὰ πολὺ, ἰδιαίτερα στὴ Μέση καὶ τὴν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση. Ἄν προσέξουμε ἰδιαίτερα τὰ δύο αὐτὰ ἐπίπεδα ἐκπαίδευσως, μποροῦμα νὰ δοῦμα ὅτι ἡ Ἑλλάδα ὕστερεῖ ὄχι μόνο ἀπόλυτα ἀλλὰ καὶ σχετικὰ, καὶ αὐτὸ τὸ διαπιστώνουμε, εἴτε παίρνοντασ τὶσ κατὰ εκπαιδευόμενο δαπάνεσ ὡσ ποσοστὸ τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματοσ τοῦ 1971 εἴτε δίνοντασ αὐτέσ ὡσ δείχτη (μὲ βάση τοῦ 100 γιὰ τὶσ δαπάνεσ γιὰ τὴν ἐκπαίδευση στὸ 1^ο ἐπίπεδο). Οἱ συγκρίσεισ αὐτέσ γίνοντασ στὸν πίνακα 7.

Ἀπὸ τὶσ δύο πρῶτεσ στήλεσ τοῦ πίνακα 7 φαίνεται ὅτι γιὰ νὰ φτάση ἡ Ἑλλάδα τὶσ ἄλλεσ χῶρεσ, ἔστω καὶ σχετικὰ, χρειάζεται μιὰ σημαντικὴ αὔησησ τῶν ποσῶν ποὺ διατίθεται γιὰ τὴ Μέση Ἐκπαίδευση καὶ τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα. Οἱ δύο ἐπόμενεσ στήλεσ τοῦ πίνακα 7 δείχνονμα ὅτι ἡ Ἑλλάδα διαφέρει ἀπὸ τὶσ ἄλλεσ χῶρεσ καὶ ὄχι πρὸσ τὴν κατανομή τῶν τρεχουσῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου στὰ τρία ἐπίπεδα ἐκπαίδευσως. Ὡσ πρὸσ τὸ 2^ο ἐπίπεδο οἱ διαφορέσ ὀφείλονται, μεταξύ ἄλλων, καὶ στίσ διαφορέσ ποὺ ὑπάρχονμα ἀνάμεσα στίσ ἀνάγ-

κεσ τῶν διαφόρων χωρῶν στὸ πρῶτο καὶ στὸ δεύτερο ἐπίπεδο ἐκπαίδευσως, καθὼσ καὶ στὸ γεγονὸσ ὅτι τὰ στοιχεῖα ποὺ δίνοντασ γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀφοροῦν τὴ Μέση Γενικὴ Ἐκπαίδευση (Γυμνάσια) καὶ ὄχι ὅλη τὴ Μέση Ἐκπαίδευση (ὄπωσ συμβαίνει στίσ ἄλλεσ χῶρεσ). Ὡσ πρὸσ τὸ 3^ο ἐπίπεδο ἐκπαίδευσως ἡ τελευταία στήλη τοῦ πίνακα 7 δείχνει ὅτι (μὲ μόνη ἐξαιρέση τὴν Ἰταλία) στὴν Ἑλλάδα δὲν δίνεται, ἀπὸ οἰκονομικὴ ἀποψη, ἡ σημασία ποὺ δίνεται στὴν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση στὸ ἐξωτερικὸ. Ἐνασ ἀπὸ τοῦσ λόγουσ στοῦσ ὀποῖουσ ὀφείλεται ἡ σχετικὴ αὐτὴ παραμῆληση εἶναι τὸ γεγονὸσ ὅτι οἱ φοιτητέσ στὴν Ἑλλάδα παρακολουθοῦν περισσότερο θεωρητικῆσ ἀπὸ ἐφαρμοσμένεσ ἐπιστῆμεσ (βλέπε Τσουκαλά (1975) καὶ ἐπόμενο τμήμα).

IV. ἡ κατανομή τῶν τρεχουσῶν δαπανῶν τοῦ δημοσίου στὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα

Ὅπωσ εἶδαμα στὰ δύο προηγούμενα τμήματα τοῦ ἀρθροῦ αὐτοῦ, ἡ μεγαλύτερη παραμῆληση στὴν περίοδο 1967-72 σημειώθηκε στὰ ΑΕΙ. Γιὰ νὰ διαπιστώσουμε τί ἀκριβῶσ συνέβη, ἀναλύομα στὸ τμήμα αὐτὸ τὶσ τρέχουσεσ δαπάνεσ τοῦ Δημοσίου ποὺ ἀφοροῦν τὰ ΑΕΙ, ἐξετάζοντασ τὴν κατανομή τῶν σχετικῶν κονδυλίων τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆσ Παιδείασ καὶ Ἐργασιαμάτων σὲ ὀμάδεσ Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων.

Τὸ θέμα τῆσ κατανομῆσ τῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου στὰ ΑΕΙ εἶναι περίπλοκο, καὶ σκοπὸσ τοῦ τμήματοσ αὐτοῦ εἶναι κυρίωσ νὰ δείξη τὴν ἀνισότημα ποὺ ὑπάρχει στὴν κατανομή τῶν δαπανῶν αὐτῶν σὲ ὀμάδεσ ΑΕΙ καὶ νὰ προσπαθήση νὰ δόση ὀρισμένεσ ἐξηγήσεισ, ἀφήνοντασ σὲ ἄλλουσ τὸ ἔργο μιῆσ πληρέστερησ ἀναλύσεωσ.

Τὰ ΑΕΙ ποὺ περιλαμβάνοντασ στὸν προϋπολογισμό τοῦ ΥΠΕΘ εἶναι: Τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθωνῶν (ΠΑ), τὸ Ἐθνικὸν Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον (ΕΜΠ), ἡ Ἀνωτάτη Γεωπονικὴ Σχολὴ (ΑΓΣ), τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκησ (ΠΘ), τὸ Πανεπιστήμιον Ἰωαννί-

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Τρέχουσες δαπάνεσ τοῦ Δημοσίου κατὰ εκπαιδευόμενο στὸ 2^ο καὶ 3^ο ἐπίπεδο ἐκπαίδευσως τὸ ἔτοσ 1971

Χώρα	Ὡσ ποσοστὸ τοῦ κατὰ κεφαλὴν Ἀκαθαρ. Ἐθνικοῦ Προϊόντοσ		Ὡσ δείκτησ μὲ βάση 100 γιὰ τὸ 1 ^ο ἐπίπεδο ἐκπαίδευσως	
	Ἐπίπεδο ἐκπαίδ. 2 ^ο	Ἐπίπεδο ἐκπαίδ. 3 ^ο	Ἐπίπεδο ἐκπαίδ. 2 ^ο	Ἐπίπεδο ἐκπαίδ. 3 ^ο
Ἑλλάδα	9,8	25,8	113,3	300,0
Γαλλία	17,5	32,5	280,4	518,6
Δ. Γερμανία	16,2	55,7	129,6	446,7
Ἡν. Βασίλειο	15,0	98,1	159,1	1.040,5
Ἴρλανδία	23,8	64,4	356,5	678,9
Ἰταλία	33,7	33,0	167,9	234,0
Ὀλλανδία	33,1	171,9	266,1	1.381,2

Πηγή ες: Πίνακασ 6.

νων (ΠΙ), η 'Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και 'Εμπορικών 'Επιστημών (ΑΣΟΕΕ), η Πάντειος 'Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών 'Επιστημών (ΠΑΣΠΕ), η 'Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή Πειραιώς και Θεσ/κης (ΑΒΣΠΘ), καθώς και η 'Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών και τὰ Πανεπιστήμια Πατρών, Θράκης και Κρήτης. Στό τμήμα αυτού του άρθρου θα περιοριστούμε στα όκτώ πρώτα ιδρύματα.

Τὰ στοιχεία για τὸ Πανεπιστήμιο 'Ιωαννίνων δίνονται στὸν ἀπολογισμό τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας μαζί με τὰ στοιχεία για τὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, καὶ γι' αὐτὸ θὰ ἐξετάσουμε τὰ δύο αὐτὰ Πανεπιστήμια μαζί. Τὸ ΠΘ περιλαμβάνει ὅλες τὶς Σχολές τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν καὶ ἐπὶ πλέον τὶς Σχολές: Πολυτεχνική, Γεωπονοδασολογική καὶ Κτηνιατρική. Γιὰ τὶς συγκρίσεις ποὺ θέλουμε νὰ κάνουμε στὸ τμήμα αὐτὸ θεωρήσαμε σκόπιμο νὰ ἐνοποιήσουμε τὸ ΠΑ, τὸ ΕΜΠ καὶ τὴν ΑΓΣ, ὥστε νὰ ἔχουμε μιὰ ομάδα συγκρίσιμη (ὡς πρὸς τὶς Σχολές) με τὰ ΠΘ-ΠΙ. Τέλος, ἡ ΑΣΟΕΕ, ἡ ΠΑΣΠΕ καὶ ἡ ΑΒΣΠΘ εἶναι οἱ κύριες¹ ἀποτελεῖς Σχολές Κοινωνικῶν 'Επιστημῶν καί, ἐπειδὴ ἔχουν κάποια ὁμοιογένεια, τὶς ἐξετάζουμε ὡς μιὰ ομάδα.

"Αν ἀποπληθωρίσουμε τὶς ἀναληφθεῖσες ὑποχρεώσεις τῶν ΑΕΙ ποὺ περιλαμβάνονται στὶς ομάδες ΠΑ-ΕΜΠ-ΑΓΣ, ΠΘ-ΠΙ, καὶ ΑΣΟΕΕ-ΠΑΣΠΕ-ΑΒΣΠΘ² καὶ τὶς διαιρέσουμε διὰ τοῦ συνόλου τῶν φοιτητῶν τους σὲ καθένα ἀπὸ τὰ ἔτη 1962-1972, ἔχουμε τὶς κατὰ ἐκπαιδευόμενο τρέχουσες δαπάνες τοῦ Δημοσίου ποὺ δίνονται στὸν πῖνακα 8.

τὶς τρέχουσες δαπάνες κατὰ ἐκπαιδευόμενο. Ἡ ομάδα ΠΘ-ΠΙ εἶχε σ' ὅλα τὰ χρόνια μεγαλύτερες δαπάνες κατὰ ἐκπαιδευόμενο ἀπὸ τὴν ομάδα ΠΑ-ΕΜΠ-ΑΓΣ, ἀλλ' ἐνῶ οἱ διαφορὲς ἦσαν πολὺ μεγάλες στὴν ἀρχὴ τῆς περιόδου, ἀπὸ τὸ 1966 καὶ μετὰ (μὲ ἐξαιρέση τὸ 1968) μειώθηκαν σημαντικά. Οἱ διαφορὲς αὐτὲς ὀφείλονται, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, καὶ στὰ ἑξῆς:

- (α) τὰ ἔσοδα ποὺ ἔχει τὸ κάθε ΑΕΙ ἀπὸ τὴ δική του περιουσία ἢ ἀπὸ δωρεές,
- (β) τὴν κυμαινόμενη ἀναλογία φοιτητῶν θεωρητικῶν καὶ ἐφαρμοσμένων ἐπιστημῶν στὶς δύο ομάδες ΑΕΙ, καὶ
- (γ) τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐδρῶν ποὺ εἶχαν πληρωθῆ στὰ ἀκαδημαϊκὰ ἔτη ποὺ ἐξετάζομε.

Οἱ πολὺ μεγαλύτερες διαφορὲς ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὴν τρίτη ομάδα ΑΕΙ καὶ στὶς δύο πρώτες ὀφείλονται, κατὰ κύριο λόγο, στὸ ὅτι οἱ Σχολές αὐτὲς εἶναι θεωρητικὲς καὶ δὲν ἔχουν ἐργαστήρια, κλινικὲς κτλ. 'Επιπλέον στὶς σχολές τῆς τρίτης ομάδας πάνω ἀπὸ τὸ 42% ἦσαν ἐργαζόμενοι τὸ ἀκαδ. ἔτος 1971-72 (βλέπε ΕΣΥΕ, 1975) ἐνῶ στὶς Σχολές τόσο τῆς πρώτης ὅσο καὶ τῆς δευτέρας ομάδας ΑΕΙ τὸ ποσοστὸ τῶν ἐργαζομένων³ ἦταν τὸ ἴδιο ἀκαδ. ἔτος 16%. Εἶναι γνωστὸ ὅτι στὶς Σχολές τῆς τρίτης ομάδας ἡ παρακολούθηση εἶναι περιορισμένη, ἰδίαιτερα μετὰ τὸ δευτερο ἔτος σπουδῶν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς λόγους στοὺς ὁποίους ὀφείλεται τὸ φαινόμενο αὐτὸ εἶναι (ἐκτός τοῦ ὅτι πολλοὶ φοιτητὲς γράζονται) ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν πληρωμένων ἐδρῶν στὴν ομάδα αὐτῆ Σχολῶν. Τὸ ἀκαδημαϊκὸ ἔτος 1971-72 ὁ λόγος φοιτητῶν πρὸς καθηγητὰς (τακτικοὺς καὶ ἑκτακτοὺς) ἦταν:

134 : 1 στὴν ομάδα ΠΑ-ΕΜΠ-ΑΓΣ
110 : 1 στὴν ομάδα ΠΘ-ΠΙ, καί
421 : 1 στὴν ομάδα ΑΣΟΕΕ-ΠΑΣΠΕ-ΑΒΣΠΘ.

Τὸ χαμηλὸ ὕψος τῶν δαπανῶν κατὰ ἐκπαιδευόμενο, ἐπομένως, στὴν τρίτη ομάδα ὀφείλεται καὶ στὸν μικρὸ ἀριθμὸ τῶν πληρωμένων ἐδρῶν. Οἱ Σχολές ΑΣΟΕΕ-ΠΑΣΠΕ-ΑΒΣΠΘ, ἂν συγκρίνη κανεὶς τὴν τρίτη στήλη τοῦ πῖνακα 8 με τὴ δευτέρα στήλη τοῦ πῖνακα 3, μποροῦν νὰ παρομοιωθοῦν με Γυμνάσια ὡς πρὸς τὶς τρέχουσες δαπάνες τοῦ Δημοσίου κατὰ ἐκπαιδευόμενο.

Γιὰ νὰ προχωρήσουμε σὲ συγκρίσεις ὡς πρὸς τὸ ποῖα ἀπὸ τὶς τρεῖς ομάδες ΑΕΙ εἶχε τὴν καλύτερη μετεξέλιξη στὴν πρώτη περίοδο καὶ ποῖα παραμελήθηκε περισσότερο στὴ δευτέρα, θὰ πρέπει νὰ κατασκευάσουμε ἕνα δείκτη ἀνάλογο με τὸν δείκτη (1). Μὲ τὸ δείκτη αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ συγκρίνουμε

3. Τὸ θέμα τῶν ἐργαζομένων φοιτητῶν θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῆ σὲ συνάρτηση με τὸ ἐρώτημα τοῦ τί εἶναι «φοιτητὴς» στὴν Ἑλλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Τρέχουσες δαπάνες τοῦ Δημοσίου κατὰ ἐκπαιδευόμενο σὲ ομάδες ΑΕΙ σὲ δρχαμῆς καὶ σὲ σταθερὲς τιμὲς τοῦ 1970 γιὰ τὴν περίοδο 1962-72

Ἔτος	ΠΑ-ΕΜΠ-ΑΓΣ	ΠΘ-ΠΙ	ΑΣΟΕΕ-ΠΑΣΠΕ-ΑΒΣΠΘ
1962	5.335	9.387	1.593
1963	6.821	9.679	1.455
1964	8.843	10.146	3.378
1965	10.924	13.326	3.546
1966	12.430	13.826	3.482
1967	11.318	12.877	2.591
1968	9.780	12.289	2.389
1969	8.596	9.915	2.339
1970	8.914	10.704	3.270
1971	10.083	10.678	3.793
1972	12.847	13.519	3.781

Πηγὴς: Βλέπε πῖνακα 3.

Ὁ πῖνακας 8 δείχνει ὅτι ὑπάρχουν μεγάλες διαφορὲς ἀνάμεσα στὶς τρεῖς ομάδες ΑΕΙ ὡς πρὸς

1. Οἱ Νομικὲς Σχολές τῶν ΠΑ καὶ ΠΘ ἔχουν τμήματα Οἰκονομικῶν καὶ Πολιτικῶν 'Επιστημῶν, ἀλλ' αὐτὰ εἶναι ἀναπόσπαστα ἀπὸ τὶς σχολές στὶς ὁποῖες ἀνήκουν.

2. Ἡ ΠΑΣΠΕ καὶ ἡ ΑΒΣΠΘ ἐντάχθηκαν στὸν προϋπολογισμό τὸ πλήρως μετὰ τὸ 1965, γι' αὐτὸ θεωροῦμε τὴν κατὰ ἐκπαιδευόμενο δαπάνη τῆς ΑΣΟΕΕ γιὰ τὰ ἔτη 1962-1965, ὡς ἀντιπροσωπευτικὴ τῶν τριῶν σχολῶν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9. Δείκτης των τρεχουσών δαπανών του Δημοσίου κατά εκπαιδευόμενο στα ΑΕΙ σε σύγκριση με τις δαπάνες κατά εκπαιδευόμενο σε ομάδες ΑΕΙ για την περίοδο 1962-1972

Έτος	Δείκτη	Απόλυτο ύψος (1966 = 100)			Δείκτη	Ρυθμός Μεταβολής (%)		ΑΣΟΕΕ-ΠΑΣΠΕ-ΑΒΣΠΘ
		ΠΑ-ΕΜΠ-ΑΓΣ	ΠΘ-ΠΙ	ΑΣΟΕΕ-ΠΑΣΠΕ-ΑΒΣΠΘ		ΠΑ-ΕΜΠ-ΑΓΣ	ΠΘ-ΠΙ	
1962	54,2	42,9	67,9	45,7				8,7
1963	60,3	54,9	70,0	41,8	23,6	29,6	4,8	132,2
1964	74,5	71,1	73,4	97,0	24,7	23,5	31,3	5,1
1965	92,9	87,9	96,4	101,8	7,7	13,8	3,8	1,8
1966	100,0	100,0	100,0	100,0	-9,6	-8,9	-6,9	25,6
1967	90,4	91,1	93,1	74,4	-9,1	-13,6	-4,6	7,8
1968	82,2	78,7	88,9	68,6	-14,8	-12,1	-19,3	2,1
1969	70,1	69,2	71,7	67,2	8,8	3,7	8,0	39,8
1970	76,2	71,7	77,4	93,9	7,5	13,1	-0,2	16,0
1971	82,0	81,1	77,2	108,9	23,7	27,4	26,6	0,3
1972	101,4	103,4	97,8	108,6				

Πηγή: Ο πίνακας 8.

τις δαπάνες για την κάθε μία από τις τρεις ομάδες ΑΕΙ τις οποίες δειχτοποιούμε με βάση τύπους ανάλογους με τον τύπο (2).

Η πρώτη στήλη του πίνακα 9 μπορεί να συγκριθεί με την τέταρτη στήλη του πίνακα 5. Η σύγκριση δείχνει ότι υπάρχουν διαφορές. Οι διαφορές αυτές οφείλονται στο γεγονός ότι ο δείκτης του πίνακα 9 είναι τύπου Laspeyres, ενώ ο δείκτης του πίνακα 5 είναι άπλός. Οι επόμενες τρεις στήλες δείχνουν τη διαφορετική μεταχείριση που έγινε στις τρεις ομάδες των ΑΕΙ. Η μεταχείριση αυτή φαίνεται καθαρότερα στις τελευταίες τρεις στήλες του πίνακα 9. Οι στήλες δείχνουν ότι οι μεγαλύτερες διακυμάνσεις σημειώθηκαν στην ομάδα ΑΣΟΕΕ-ΠΑΣΠΕ-ΑΒΣΠΘ. Από τις δύο άλλες ομάδες, η ομάδα ΠΘ-ΠΙ, παρ' όλη την αύξηση που σημειώθηκε τον τελευταίο χρόνο, δεν μπόρεσε να φτάσει το επίπεδο του 1966. Στο γεγονός αυτό οφείλεται και το χαμηλό ύψος στο οποίο έφτασε ο δείκτης το 1972.

Θά μπορούσαμε να προχωρήσουμε σε ακόμα μεγαλύτερη ανάλυση των διαφορών στις δαπάνες για τα ΑΕΙ άλλ' αυτό, ίσως, εκφεύγει από τα όρια του άρθρου τούτου. Άρκει μόνο να αναφέρουμε ότι, όπως είναι φυσικό, το Έθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και η Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή, λόγω της φύσεώς τους, είχαν δαπάνες κατά εκπαιδευόμενο κατά πολύ υψηλότερες (εκτός από τα έτη 1967-69) από τα Πανεπιστήμια Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Ιωαννίνων και ότι ακόμα και ανάμεσα στην ΑΣΟΕΕ, ΠΑΣΠΕ και ΑΒΣΠΘ υπήρχαν διαφορές. Από το

1968 και μετά, υψηλότερες κατά εκπαιδευόμενο δαπάνες είχε η ΑΒΣΠΘ και ακολουθούσαν η ΑΣΟΕΕ και η ΠΑΣΠΕ.

V. οι τρέχουσες δαπάνες του δημοσίου για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και το σπουδαστικό συνάλλαγμα

Στο τελευταίο αυτό τμήμα του άρθρου εξετάζουμε τις τρέχουσες δαπάνες του Δημοσίου για τα ΑΕΙ σε σύγκριση με το σπουδαστικό συνάλλαγμα που εξάγεται κάθε χρόνο μέσω Τραπεζής της Ελλάδος.

Όπως είναι γνωστό (βλέπε και Θεοχάρη, 1975), ένας πολύ σημαντικός αριθμός νέων από την Ελλάδα ακολουθεί προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές στο εξωτερικό. Οι σπουδές αυτές, κατά ένα μεγάλο ποσοστό, χρηματοδοτούνται από τους γονείς των φοιτητών. Κατά ένα όμως ποσοστό (κυρίως οι μεταπτυχιακές σπουδές) χρηματοδοτούνται από το Έλληνικό Δημόσιο μέσω του ΙΚΥ και όρισμένων Υπουργείων.

Στις δύο πρώτες στήλες του πίνακα 10 δίνουμε το σύνολο των τρεχουσών δαπανών του Δημοσίου για τα ΑΕΙ σε τρέχουσες τιμές, καθώς και το σπουδαστικό συνάλλαγμα που στέλνεται μέσω της Τραπεζής της Ελλάδος. Στις επόμενες δύο στήλες δίνουμε τον αριθμό των φοιτητών σε όλα τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα στην Ελλάδα καθώς και τον αριθμό των Ελλήνων φοιτητών του εξωτερικού που παίρνουν συνάλλαγμα μέσω της Τραπεζής της Ελλάδος. Στις τελευταίες δύο στήλες του πίνακα 10

τρέχουσες δαπάνες του δημοσίου για την εκπαίδευση, 1962-1972

ΠΙΝΑΚΑΣ 10. Τρέχουσες Δαπάνες του Δημοσίου (ΤΔΔ) για τα ΑΕΙ και Σπουδαστικό Συναλλάγμα (ΣΣ) σε δραχμές σε τρέχουσες τιμές για την περίοδο 1962-1972

Έτος	'Απόλυτο ύψος (σε '000)		'Εκπαιδευόμενοι		Κατά 'Εκπαιδευόμενο	
	ΤΔΔ	ΣΣ	ΑΕΙ	'Εξωτερ.	ΤΔΔ	ΣΣ
1962	98.129	197.760	28.042	7.964	3.499	24.832
1963	137.041	174.570	31.995	7.421	4.283	23.524
1964	226.160	197.760	39.824	6.652	5.679	29.729
1965	355.340	194.190	49.452	6.285	7.186	30.897
1966	446.986	217.500	54.261	6.577	8.238	33.070
1967	468.876	294.000	60.624	7.888	7.734	37.272
1968	508.699	271.770	68.236	7.346	7.455	36.996
1969	480.714	299.460	71.259	8.147	6.746	36.757
1970	600.387	366.210	72.616	9.985	8.268	36.676
1971	682.342	504.990	72.269	12.819	9.442	39.394
1972	852.598	803.070	70.161	17.490	12.152	45.916

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος (χορηγηθέντα στοιχεία) βλέπε και πίνακα 3.

δίνονται οι δαπάνες ή τα έμβασματα κατά εκπαιδευόμενο.

Οι δύο πρώτες στήλες του πίνακα 10 δείχνουν ότι τα δύο πρώτα χρόνια της περιόδου 1962-71 το σπουδαστικό συναλλάγμα ξεπερνούσε τις τρέχουσες δαπάνες του Δημοσίου για τα ΑΕΙ. Τα έπομα χρόνια το ΣΣ ήταν σε χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με τις ΤΔΔ αλλά το 1972 τα δύο μεγέθη ήταν περίπου της αΐτης τάξεως. Τα τελευταία τρία χρόνια της περιόδου 1962-72, όπως δείχνει η τέταρτη στήλη του πίνακα 10 (και ιδιαίτερα το 1972) σημειώνεται μεγάλη αύξηση του αριθμού των 'Ελλήνων που σπουδάζουν στο εξωτερικό¹ (πάντα σύμφωνα με τα στοιχεία της Τραπεζής της Ελλάδος). Στο γεγονός αυτό, παράλληλα με την αύξηση των έμβασμάτων κατά εκπαιδευόμενο, οφείλεται ο υπερδιπλασιασμός του σπουδαστικού συναλλάγματος το 1972 σε σύγκριση με το 1970. Από το 1972 μέχρι το 1974 σημειώθηκε νέα αύξηση του αριθμού των 'Ελλήνων φοιτητών που κάνουν προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές στο εξωτερικό (το σύνολό τους το 1974 ξεπέρασε τις 25.000) και νέα αύξηση τόσο στο συνολικό ποσό του σπουδαστικού συναλλάγματος (το 1974 πλησίαζε το 1.500.000 δρχ.) όσο και στα έμβασματα κατά εκπαιδευόμενο (55.000 το 1974).

Οι μεγάλες αυτές δαπάνες σε συναλλάγμα είναι ένα πρόβλημα που συνδέεται στενά με το μικρό (σε σύγκριση με τους ύποψηφους) αριθμό εισακτέων στα ΑΕΙ και την ουσιαστική άνωπαρα όργανωμένων μεταπτυχιακών σπουδών σε προ-διδασκτορικό ή διδασκτορικό επίπεδο.

Μιά σύγκριση ανάμεσα στις δύο τελευταίες στήλες του πίνακα 10 δείχνει τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στο συναλλάγμα που παίρνει ο μέσος 'Ελληνας φοιτητής του εξωτερικού από την Τράπεζα της Ελλάδος για να καλύψει τα δίδακτρα, το κόστος των βιβλίων καθώς και τα έξοδα διαβίωσής του από

τη μιά μεριά και το ποσό που δαπανά το Δημόσιο κατά εκπαιδευόμενο στα ΑΕΙ από την άλλη. Αν το Δημόσιο εκάλυπτε όχι μόνο τα έξοδα λειτουργίας των ΑΕΙ (μισθοδός διδασκτικού και διοικητικού προσωπικού, συγγράμματα κτλ.) αλλά και τα έξοδα σιτίσεως και στεγάσεως της πλειονότητας των φοιτητών με τη χορήγηση ύποτροφιών (όπως, π.χ., συμβαίνει στην 'Αγγλία) τότε οι τρέχουσες δαπάνες του Δημοσίου κατά εκπαιδευόμενο θα έπρεπε να πλησιάζουν τα ποσά της τελευταίας στήλης. Η απόσταση που θα πρέπει να διανυθί στον τομέα των ύποτροφιών είναι πολύ μεγάλη αν λάβει κανείς υπ' όψη τον ότι το ακαδ. έτος 1971-72 (σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, 1975) ο αριθμός των ύποτρόφων στα ΑΕΙ ήταν 3.284, δηλαδή μικρότερος από το 5% του φοιτητικού πληθυσμού το χρόνο εκείνο. 'Επιπλέον το ποσό της ύποτροφίας που παίρνει κάθε φοιτητής είναι έντελως άνεπαρκές για να καλύψει τα έξοδα της διαβίωσής του σε μεγά ες πόλεις, όπως η 'Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, στις όπεις έχει συγκεντρωθί πάνω από το 95% των φοιτητών των ΑΕΙ.

συμπεράσματα

Στο άρθρο αυτό ασχοληθήκαμε μόνο με τις τρέχουσες δαπάνες του Δημοσίου για την εκπαίδευση. Το θέμα των επενδύσεων του Δημοσίου για την εκπαίδευση είναι δυσκολότερο και άξια έξετασθί σε χωριστό άρθρο.

Οι τρέχουσες δαπάνες του Δημοσίου για την εκπαίδευση στην 'Ελλάδα οδέποτε ξεπέρασαν το 2,25% του 'Ακαθάριστου 'Εθνικού Προϊόντος σε σταθερές τιμές του 1970 ή το 12% του τακτικού προϋπολογισμού στην περίοδο 1962-1972. Η 'Ελλάδα βρισκόταν, σε σύγκριση με άλλες 11 ευρωπαϊκές χώρες, στην προτελευταία θέση (με την Πορτογαλία στην τελευταία) και από τις δυο αυτές άποψεις, το 1971. Η αύξηση των δαπανών κατά εκπαιδευόμενο στην περίοδο 1962-72 ήταν μικρότερη από την αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ με ιδιαίτερη καθυ-

1. Για τις διαφορές πλευρές του θέματος των 'Ελλήνων φοιτητών σε χώρες του εξωτερικού έτοιμάζεται χωριστή μελέτη.

στέρηση στη Μέση Γενική Έκπαιδευση και τὰ ΑΕΙ. Στὰ δύο αὐτὰ επίπεδα ἐκπαιδύσεως ἡ Ἑλλάδα βρισκόταν, τόσο σὲ ἀπόλυτα ὅσο και σὲ σχετικὰ (μὲ τὸ κατὰ κεφαλὴν ΑΕΠ) μεγέθη, πολὺ χαμηλότερα ἀπὸ τὶς χῶρες-μέλη τῆς ΕΟΚ. Ἀπὸ τὰ ΑΕΙ οἱ Σχολῆς τῶν Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν εἶχαν τρέχουσες δαπάνες κατὰ ἐκπαιδευόμενο ὅσες περίπου και τὰ Γυμνάσια. Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς πλευρὲς τῶν τρεχουσῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου γιὰ τὴν ἐκπαίδευση ἔγινε μιὰ πολὺ σοβαρὴ καὶ σχεδιασμένη προσπάθεια νὰ βελτιωθῆ ἡ κατάσταση τὴν περίοδο 1962-66 καὶ ἰδιαίτερα τὰ ἔτη 1964-65. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἀνακόπηκε τὸ 1967 μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἐκπαίδευση στὴν Ἑλλάδα ὄχι μόνον νὰ μὴ σημειώσῃ καμμιά πρόοδο ἀλλ' ἀντίθετα νὰ χειροτερέψῃ σὲ σύγκριση μὲ τὰ ἔτη 1964-65. Ἡ ἐπιδείνωση αὐτὴ ἦταν, ἀσφαλῶς, ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους ποὺ ὄθησε πολλοὺς νέους νὰ σπουδάσουν στὸ ἐξωτερικὸ, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ φτάσῃ τὸ σπουδαστικὸ συνάλλεγμα ποὺ ἐξάγεται μὲσω Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος στὸ ἴδιο περίπου ὅ-ψος μὲ τὸ σύνολο τῶν τρεχουσῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου γιὰ τὰ ΑΕΙ τὸ ἔτος 1972.

Ἀπὸ στοιχεῖα ποὺ δημοσιεύθηκαν στὸν ἡμερήσιό τύπο στὰ τέλη Νοεμβρίου 1975 προκύπτει ὅτι ἡ κατάσταση, ὡς πρὸς τὶς πιστώσεις ποὺ χορηγήθηκαν στὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ὡς ποσοστὸ τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ, σημείωσε μικρὲς διακυμάνσεις ἀλλὰ τὸ 1976 δὲν θὰ εἶναι καλύτερη ἀπὸ ὅ,τι ἦταν τὸ 1962. Ἡ ἔλλειψη ὀριστικῶν στοιχείων ἀπὸ πλευρᾶς Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν καὶ Στατιστικῆς τῆς Ἐκπαιδύσεως μᾶς ἐμποδίζει νὰ προχωρήσουμε σὲ ἄλλες συγκρίσεις γιὰ τὰ ἔτη 1973, 74 καὶ 75.

Ἀπὸ τὴν ἀνασκόπηση αὐτὴ προκύπτουν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα:

- A. Γιὰ νὰ εὐθυγραμμισθῆ ἡ Ἑλλάδα μὲ τὶς χῶρες-μέλη τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς στὶς τρέχουσες δαπάνες γιὰ τὴν ἐκπαίδευση, χρειάζεται μιὰ ριζικὴ ἀναθεώρηση τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ ὥστε νὰ ἀξηθῶν σημαντικὰ τὰ κονδύλια ποὺ διατίθενται γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ τόσο ἀπόλυτα (σὲ σταθερὲς τιμὲς) ὅσο και σχετικὰ μὲ τὰ κονδύλια ποὺ ἀπορροφῶνται ἀπὸ ἄλλους τομεῖς. Ἡ ἀύξηση αὐτὴ πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερο δυνατὸ γιὰ νὰ καλυφθῆ ὁ χρόνος ποὺ χάθηκε, καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτῆ, στὴν περίοδο τῆς δικτατορίας.
- B. Ἡ ἀναδιάρθρωση τῆς Μέσης Ἐκπαιδύσεως και ἰδιαίτερα ἡ, ἔστω και σταδιακῆ, εφαρμογὴ τῆς 9ετοῦς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδύσεως ἀπαιτεῖ τὴ μαζικὴ ἐνίσχυση τοῦ ἐπιπέδου αὐτοῦ ἐκπαιδύσεως, γιατί στὰ ἐπόμενα χρόνια θὰ αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου.
- Γ. Μεγάλες πιστώσεις θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ διατεθοῦν γιὰ τὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα κυρίως, στὴν πρώτη φάση, γιὰ τὴν πλήρωση τῶν πολλῶν κενῶν ἐδρῶν και τὴ δημιουργία νέων. Γενικότερα χρειάζεται μεγάλη ἀύξηση τοῦ δι-

δακτικοῦ προσωπικοῦ σ' ὅλες τὶς βαθμίδες γιὰ νὰ ἀρχίσουν νὰ πλησιάζουμε τὶς χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης στὸ λόγο φοιτητῶν πρὸς διδακτικὸ προσωπικὸ.

- Δ. Οἱ Ἀνώτατες Σχολῆς ποὺ πρέπει ἰδιαίτερα νὰ ἐνισχυθῶν γιὰ νὰ γίνουν πραγματικὰ Ἰδρύματα Ἀνωτάτης Ἐκπαιδύσεως εἶναι οἱ ὑπάρχουσες Σχολῆς Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν. Ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἐνίσχυση τῶν Σχολῶν αὐτῶν εἶναι πιεστικὴ, ἰδιαίτερα ἀν ληφθῆ ὑπ' ὄψη ὁ αὐξανόμενος ἀριθμὸς τῶν νέων ποὺ διεκδικοῦν κάθε χρόνον (στὶς ἐισαγωγικὲς ἐξετάσεις) μιὰ θέση σ' αὐτὲς.
- Ε. Εἶναι πλέον καιρὸς νὰ μελετηθῆ και νὰ ἀντιμετωπισθῆ τὸ πρόβλημα τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν στὸ ἐξωτερικὸ, τόσο στὸ προπτυχιακὸ ὅσο και στὸ μεταπτυχιακὸ ἐπίπεδο. Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν νέων ποὺ φεύγουν στὸ ἐξωτερικὸ σημαίνει ὄχι μόνον ἀύξηση τοῦ σπουδαστικοῦ συναλλάγματος ἀλλὰ και πιθανὴ ἀπόλεια πολὺτιμου ἀνθρώπινου δυναμικοῦ, ἄφοσ ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀποφοισίουν νὰ μὴ γύρουν στὴν Ἑλλάδα. Μόλις συμπληρωθῶν κάπως τὰ μεγάλα κενὰ ποὺ ὑπάρχουν στὰ ΑΕΙ σὲ διδακτικὸ προσωπικὸ (ἀλλὰ καὶ σὲ κτιριακὸ και τεχνικὸ ἐξοπλισμὸ), θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῶν οἱ δυνατότητες ἀύξσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰσεακτέων καὶ δημιουργίας τμημάτων μεταπτυχιακῶν σπουδῶν. Ἄν, παράλληλα, βρεθῶν διέξοδοι στὸ πρόβλημα ἀπασχολήσεως τῶν ἀποφοιτῶν Μέσης Ἐκπαιδύσεως εἶναι βέβαιον ὅτι ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων ποὺ κάνουν προπτυχιακὲς και μεταπτυχιακὲς σπουδὲς στὸ ἐξωτερικὸ θὰ ἀρχίσῃ νὰ μειώνεται.
- ΣΤ. Τέλος θὰ πρέπει νὰ ἐξετασθῆ με τὴν ἀνάλογη σοβαρότητα τὸ πρόβλημα τῆς δωρεᾶν παιδείας στὰ ΑΕΙ. Τὰ κονδύλια ποὺ διαθέτει τὸ ΙΚΥ γιὰ ὑποτροφίες ἐσωτερικὸ μόνον συμβολικὰ μποροῦν νὰ χαρακτηρισθῶν. Εἶναι, ἀναμφισβήτητα, ὑποχρέωση τοῦ Δημοσίου νὰ ἐνισχύσῃ, μὲσω τοῦ ΙΚΥ, τὸν θεσμὸ τῶν ὑποτροφιῶν ὥστε νὰ ἀρχίσῃ νὰ γίνετα πραγματικότητα ἡ δωρεᾶν ἐκπαίδευση στὰ ΑΕΙ τῆς χώρας.

Στὸ ἄρθρο αὐτὸ δὲν ἐξετάσθηκ οἱ τρέχουσες δαπάνες τοῦ Δημοσίου γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ, τεχνικὴ και ἀνωτέρα ἐκπαίδευση. Δὲν ἔγινε, ἐπίσης, ἀνάλυση τῶν δαπανῶν γιὰ τὴν προσχολικὴ, τὴ δημοτικὴ και τὴ μέση ἐκπαίδευση, ἀνάλογη μὲ ἐκείνη ποὺ ἔγινε γιὰ τὰ ΑΕΙ. Καὶ ἡ τελευταία ὅμως αὐτὴ ἀνάλυση κάθε ἄλλο παρὰ πλήρης μορεὶ νὰ χαρακτηρισθῆ. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἄρθρου ἐλπίζει ὅτι, ἀν τοῦ δοθῶν τὰ ἀπαραίτητα μέσα και ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος, θὰ μπορέσῃ νὰ καλύψῃ ἕνα μέρος τοῦ πεδίου ποὺ, ἀναγκαστικὰ, ἔμεινε ἀκάλυπτο σὲ μιὰ προκαταρκτικὴ μελέτη ὅπως αὐτὴ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γενικών Λογιστηρίων του Κράτους (1969-74), *Απολογισμοί των ετών 1962, 63, 64, 70, 71 και 72* (τα στοιχεία για τα έτη 1965-69 είναι άδημοσίευτα).
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ) (1963-1975), *Στατιστική Έπετηρίς της Ελλάδος*, για τα έτη 1963-1974.
- ΕΣΥΕ (1975), *Στατιστική της Εκπαίδευσης, 1971-1972*.
- Θεοχάρη, Π. (1975), *Αί πανεπιστημιακά σπουδαι είς την Ελλάδα και αι ανάγκαι των*. Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών, Τόμος 50ός, σελ. 43-72.
- Κεβόρκ, Κ. (1975), *Στατιστική*, Τόμος IV, τεύχος Α', Αριθμοδείκται.
- ΚΕΠΕ (1972), *15ετής Σχέδιον Προτύπου Μακροζωνίου Αναπτύξεως*.
- ΚΕΠΕ (1972Α), *Κόστος Δημοσίας Εκπαιδύσεως*.
- Τσουκαλά, Κ. (1975), «Η Ανωτάτη Εκπαίδευση στην Ελλάδα ως μηχανισμός Κοινωνικής Αναπαραγωγής», περιοδικό *Δευκαλίον*, Μάρτιος, σελ. 18-33.
- ΥΠΕΘ (1973), *Προκαταρκτική Μελέτη Αναπτύξεως Ανωτάτης Παιδείας*.
- EEC (1972), *Statistiques Sociales, Statistiques de l'Enseignement, No. 6*.
- OECD (1967), *The OECD Member Countries in the OECD Observer*.
- OECD (1973), *Main Economic Indicators, Historical Statistics, 1955-1971*.
- OECD (1973Α), *The OECD Member Countries in the OECD Observer*.
- UNESCO (1969-74), *Statistical Yearbooks for the years 1968-1973*.